

PREPORUKE ZA PACIJENTE KOJI SE LIJEČE OD PSIHIČKIH POREMEĆAJA TIJEKOM EPIDEMIJE KORONAVIRUSOM

Navedene preporuke su napravljene za osobe koje se liječe od psihičkih bolesti, temeljem Preporuka koje je izdalo Hrvatsko Psihijatrijsko Društvo (HPD). Preporuke se u cjelosti nalaze na web stranicama HPD-a.

Preporuke se odnose na slijedeće skupine osoba koje se liječe od psihičkih bolesti:

- a. Za osobe kod kojih novonastala situacija izaziva psihološke poteškoće (npr. pojavljivanje simptoma ranijih psihičkih bolesti, pojačano uzimanje psihoaktivnih supstanci kao odgovor na kriznu situaciju)
- b. Za osobe koje su u psihijatrijskoj skrbi te zahtjevaju kontinuirano psihijatrijsko praćenje (bolesnici koji primaju redovito dugodjelujuće lijekove, bolesnici s kronificiranim smetnjama, bolesnici koji primaju supstitucijsku terapiju radi ovisnosti)
- c. Za osobe koje su zahtjevaju hitno psihijatrijsko liječenje radi suicidalnog ili heteroagresivnog ponašanja, te imaju sumnju ili zarazu coronavirusom

Sama mogućnost zaraze ili samoizolacije uvjetuje psihološku reakciju, te može dovesti do razvoja psihičkog poremećaja, te se postupak opisuje dalje u tekstu za

- d. Za osobe oboljele od koronavirusa, bez ranije psihičke bolesti
- e. Za osobe koje su u samoizolaciji, bez ranije psihičke bolesti

Psihijatrijska skrb za bolesnike s psihičkim poremećajima se provodi kao:

- 1) Liječenje u bolnicama, na zatvorenim odjelima u slučaju hitnih i urgentnih stanja
- 2) Liječenje u bolnicama otvorenog tipa
- 3) Liječenje putem hitne psihijatrijske ambulante
- 4) Dnevno bolnička i ambulantna skrb se provodi u smanjenom opsegu, a umjesto toga organizira se skrb putem telefonskih konzultacija

Za osobe koje NISU ZARAŽENE KORONAVIRUSOM i NISU IZOLIRANE, a imaju psihičke bolesti i zahtijevaju psihijatrijsko liječenje (ili dođe do razvoja psihičke bolesti tijekom epidemije (a,b,c)), preporuča se sljedeće:

- 1) Pacijenti koji su u dugotrajnoj terapiji, te zahtjevaju praćenje i liječenje psihijatra radi primjene dugodjelujućih antipsihotika trebaju dalje nastaviti primati psihijatrijsku terapiju. Primjena dugodjelujućih lijekova se odvija kod liječnika obiteljske medicine, ili ukoliko to nije moguće radi načina primjena lijeka (lijek Zypadhera) ili drugih razloga, u psihijatrijskim ustanovama, uz ambulantni pregled. Za pacijente s KBC-a Zagreba primjena se vrši na Klinici za psihijatriju i psihološku medicinu, Zavodu za klinički psihijatriju, Ambulanta za intermitentnu terapiju, Glavna zgrada, utorkom i četvrtkom od 10-12 sati. Konzultacije, savjetovanja i psihosocijalna podrška se organizira primarno putem telefonskih konzultacije. U slučaju pogoršanja stanja, pacijent će se uputiti u nadležnu hitnu psihijatrijsku službu.
- 2) Osobe kod kojih novonastala situacija izaziva psihološke poteškoće (npr. pojavljivanje simptoma ranijih psihičkih bolesti, pojačano uzimanje psihoaktivnih supstanci kao odgovor na kriznu situaciju) potrebno je osigurati konzultacije, savjetovanja i psihosocijalnu podršku primarno putem telefonskih konzultacija, a u slučaju indikacije za hitnim liječenjem upućuje se u nadležnu psihijatrijsku ustanovu.

Telefoni i mailovi za kontakt:

**ZAVOD ZA KLINIČKU PSIHIJATRIJU
ZAVOD ZA PERSONOLOGIJU, POREMEĆAJE LIČNOSTI I
POREMEĆAJE HRANJENJA**
telefon/Tajništvo. 01 2388-394; šalter: 01 2376 471
e-mail: prebiljezbe.poliklinika.psi@kbc-zagreb.hr

ZAVOD ZA HITNA I KRIZNA STANJA S NACIONALNIM CENTROM ZA PSIHOTRAUMU
telefoni.: 01 2376-470, 01 2376 335, šalter: 01 2376 464

ZAVOD ZA PSIHOLOŠKU MEDICINU
telefon odjela: 01 2376-392; šalter: 01 2376 390
e-mail: predbiljezbe.cmz@kbc-zagreb.hr

ZAVOD ZA DJEČJU I ADOLSECENTNU PSIHIJATRIJU I PSIHOTERAPIJU
konzilijarni telefon: 091/2386-000;
e-mail: djecja.psihijatrija.psihoterapija@kbc-zagreb.hr

DNEVNE BOLNICE KLINIKE ZA PSIHIJATRIJU I PSIHOLOŠKU MEDICINU
telefon: 2376 467

Za osobe koje su ZARAŽENE KORONAVIRUSOM i koje zahtijevaju bolničko liječenje, a imale su ranije psihičke bolesti (ili se bolest pojavljuje tijekom epidemije) ili se psihijatrijske liječe (osobe pod a,b,c), preporuča se sljedeće:

- 1) Pacijenti koji su zaraženi koronavirusom, a ujedno zahtijevaju hitno psihijatrijsko liječenje prema procjeni psihijatra, se smještavaju se na zatvorene odjele za psihijatriju, odvojeno od drugih bolesnika, u prostore koje su prilagođene standardima za liječenje zaraze koronavirusom.
- 2) Pacijenti koji su zaraženi koronavirusom, a ujedno imaju psihijatrijske smetnje, te se trenutno liječe na otvorenim odjelima psihijatrije, premještaju se u odgovarajuće jedinice za liječenje zaraze koronavirusom s drugim somatskim pacijentima, uz daljnje konzultacije psihijatra, prema potrebi.
- 3) Pacijenti koji su zaraženi koronavirusom, a ujedno su u dugotrajnoj ambulantnoj psihijatrijskoj terapiji (primjena oralnih lijekova i dugodjelujućih antipsihotika) moraju dalje primati psihijatrijske lijekove, u ustanovi u kojoj su smješteni radi zaraze koronavirusom.
- 4) Pacijenti koji su zaraženi koronavirusom, a ujedno su u dugotrajnoj ambulantnoj psihijatrijskoj terapiji (supstitucijska terapija ovisnika) moraju dalje primati psihijatrijske lijekove. Potrebno je konzultirati liječnika obiteljske medicine ili specijalista županijske službe za prevenciju i tretman ovisnosti oko dotadašnje supstitucijske terapije, te preporuke za daljnju terapiju.
- 5) Pacijenti koji su zaraženi koronavirusom, a ovisnici su o alkoholu trebaju tijekom liječenja korona zaraze biti uključeni u psihijatrijsku skrb kako bi se izbjegla mogućnost apstinencijskog sindroma. Psihijatrijska skrb se provodi kao konzilijarna skrb za pacijente u bolnici i to 1) direktnim kontaktom putem konzilijarne bolničke službe ili 2) telefonskom konzultacijom putem konzilijarne službe

- 6) Za pacijente koji su zaraženi koronavirusom, a ujedno se uslijed toga razvijaju ili pogoršavaju simptomi ranijih psihičkih bolesti, potrebno je tijekom liječenja korona zaraze uključiti psihijatrijsku skrb, i to kao konzilijarnu skrb za pacijente u bolnici. Psihijatrijska skrb se provodi kao konzilijarna skrb za pacijente u bolnici i to 1) direktnim kontaktom putem konzilijarne bolničke službe ili 2) telefonskom konzultacijom putem konzilijarne službe

NAPOMENA: KRIZNI STOŽER ODREĐUJE KOJE ĆE USTANOVE PRIMATI TAKVE BOLESNIKE.

Za osobe koje su ZARAŽENE KORONAVIRUSOM, a koje NE zahtijevaju bolničko liječenje ili su u IZOLACIJI a od ranije su imale psihičke bolesti ili se psihijatrijski liječe (ili dođe do razvoja psihičkih bolesti tijekom epidemije (osobe pod a,b,c), preporuča se sljedeće:

- 1) Pacijenti koji su izolaciji, a ujedno zahtijevaju hitno psihijatrijsko liječenje prema procjeni psihijatra (npr. pojava suicidalnosti ili heteroagresije) tijekom samoizolacije, smještavaju se na zatvorene odjele za psihijatriju, odvojeno od drugih bolesnika, u prostore koji su prilagođene standardima za liječenje zaraze koronavirusom.
- 2) Pacijenti koji su dobili mjeru izolacije ili su zaraženi koronavirusom uz kliničku sliku koja ne zahtijeva bolničko liječenje radi zaraze, a ujedno imaju psihijatrijskih smetnji te se trenutno liječe na otvorenim odjelima psihijatrije mogu se otpustiti kući, uz pregled psihijatra, prema potrebi. Daljnja se skrb organizira ambulantno, kako je navedno dalje u tekstu.
- 3) Pacijenti koji su dobili mjeru izolacije ili su zaraženi koronavirusom uz kliničku sliku koja ne zahtijeva bolničko liječenje radi zaraze, a ujedno su u dugotrajnoj ambulantnoj psihijatrijskoj terapiji (primjena dugodjelujućih antipsihotika i oralnih psihijatrijskih lijekova) moraju dalje primati psihijatrijske lijekove. Primjena lijekova odvija se putem patronažne službe ili službe kućnih posjeta, ukoliko je moguće, ili putem osobe koja je zadužena od strane Stožera. U slučaju poznate psihijatrijske bolesti, te dobivenu mjeru samoizolacije, nužno je pacijenta informirati da svako pogoršanje psihičkog stanja javi nadležnom liječniku obiteljske ili nadležnom psihijatru, putem organizirane telefonske linije.
- 4) Pacijenti koji su dobili mjeru izolacije ili su zaraženi koronavirusom uz kliničku sliku koja ne zahtijeva bolničko liječenje radi zaraze, a ujedno su u dugotrajnoj ambulantnoj psihijatrijskoj terapiji radi primjene supstitucijske terapije zbog ovisnosti o psihoaktivnim tvarima moraju i dalje primati psihijatrijske lijekove. Potrebno je konzultirati LOM ili specijalistu županijske službe za prevenciju i tretman ovisnosti oko dotadašnje supstitucijske terapije, preporuke za daljnju terapiju, te omogućiti podizanje terapije jednokratno članu obitelji ili od strane Stožera zaduženoj osobi za dostavu supstitucijske terapije u izolaciju.
- 5) Pacijenti koji su dobili mjeru izolacije ili su zaraženi koronavirusom uz kliničku sliku koja ne zahtijeva bolničko liječenje radi zaraze, a ujedno su ovisni o alkoholu potrebno je uputiti na telefonsku konzultaciju, i to liječnika obiteljske medicine ili nadležnog psihijatra kako bi se spriječilo ili rano uočili eventualni znakovi apstinencijske krize.

Osobe koje su ZARAŽENE KORONAVIRUSOM koje zahtijeva bolničko liječenje zaraze, bez ranije psihičke bolesti (osobe pod d)

U slučaju zaraze koronavirusom, očekuju se sljedeće psihološke reakcije:

- (1) Početna faza liječenja izolacijom.

Psihološka reakcija: ukočenost, poricanje, bijes, strah, anksioznost, depresija, razočaranje, žalovanje, nesanica, agresija

Intervencija: 1. Shvatite da je emocionalni odgovor pacijenta normalan stresni odgovor. Budite unaprijed pripremljeni i ne smije vas iritirati pacijentovo agresivno i tužno ponašanje, zadržati profesionalni stav.

2. U skladu s pretpostavkom razumijevanja pacijenta, osim liječenja lijekovima trebalo bi dati i psihološku kriznu intervenciju, poput pravovremene procjene samoubojstva, samoozljeđivanja, rizika od impulzivnih reakcija, potencijalnog sukoba te pružanje pozitivne psihološke podrške. Potražite psihijatrijsku konzultaciju ako je potrebno. Objasnite važnost i nužnost provođenja izolacije i potaknite bolesnike da izgrade povjerenje i pružite im nadu za oporavak.

3. Naglasite kako mjera izolacije nije nužna samo radi promatranja i liječenja njih osobno te bolesnika općenito, već je i način zaštite voljenih osoba i društva općenito. Upoznajte bolesnika s planom liječenja, učinkovitostima pojedinih intervencija te mu omogućite da sudjeluje u donošenju odluka koje se neposredno tiču njegovog zdravlja (u tome smislu vrijedi istaknuti kako trenutno ne postoji odobreno liječenje koronavirusne zaraze, te je o mogućim koristima i štetama svakog pojedinačnog zahvata u tome smislu potrebno informirati bolesnika, naravno ukoliko je to moguće).

Načelo: podrška i osiguranje udobnosti. Pristupajte bolesnicima s dozom tolerancije i razumijevanja, imajte razumijevanja za snažne emocije i težite ih stabilizirati, procjenjujte rizike samoubojstva, samopovređivanja i/ili agresivnog ponašanja. U slučaju da se osoba ne može nositi sa stresom i cjelokupnom situacijom, potrebno je uključiti psihijatra, izravnom konzultacijom putem konzilijarne službe.

(2) Razdoblje izolacijskog liječenja.

Psihološka reakcija: Uz već spomenutu raniju reakciju, može postojati i usamljenost ili nelagoda zbog straha od bolesti, odustajanje od liječenja ili pretjeranog optimizma i visokih očekivanja liječenja.

Intervencije:

1. Na prihvatljiv način, sukladno potrebama i mogućnostima pojedinog bolesnika, objektivno i istinito objasnite bolest, njezin tijek, dostupne mogućnosti liječenja te opću epidemiološku situaciju.

2. Objasniti situaciju članovima obitelji i svima bližnjima bolesnika. Biti potpora u komunikaciji bolesnika s njegovim bližnjima.

3. Graditi terapijski odnos te aktivno poticati bolesnike na suradnju sa svim mjerama i načinima liječenja.

4. Pokušajte učiniti okruženje što ugodnijim za bolesnika.

5. Po potrebi konzultirajte psihijatrijsku službu.

Načelo: Aktivno komunicirajte informacije i po potrebi se posavjetujte s psihijatrijom. U slučaju da se osoba ne može nositi sa stresom, potrebno je uključiti psihijatrijsku konzultaciju, izravnom konzultacijom putem konzilijarne službe.

(3) Pacijenti s respiratornim tegobama, ekstremnom anksioznošću i poteškoćama u izražavanju.

Psihološka reakcija: strah od umiranja, panika, očaj itd.

Mjere intervencije: Smanjiti tjeskobu, pojačajte liječenje primarne bolesti i smanjite simptome.

Načela: umirujuće, obratite pažnju na emocionalnu komunikaciju i pojačajte povjerenje u liječenje. U slučaju da se osoba ne može nositi sa stresom, potrebno je uključiti psihijatrijsku konzultaciju, direktnim kontaktom putem konzilijarne službe.

U slučaju pojave potrebe za uključivanjem u psihijatrijsku skrb, ili u slučajevima c,d,e preporuča se organizacija skrbi u stacionarnim psihijatrijskim ustanovama, psihijatrijskim odjelima unutar bolničkih centara i općih bolnica, te domova zdravlja i zavoda za mentalno zdravlje, u dogovoru s vodstvom ustanove.

Osobe koje su ZARAŽENE KORONAVIRUSOM koje NE zahtjeva bolničko liječenje ili su u IZOLACIJI, bez ranije psihičke bolesti (osobe pod e)

Psihološka reakcija: panika, nemir, usamljenost, osjećaj bespomoćnosti, depresivnost, pesimizam, bijes, nervoza, stres zbog otuđenja od drugih, tuga, sramota ili negacija bolesti.

Intervencije:

1. Redovito i pravovremeno informirati, te uputiti na vjerodostojne i pouzdane izvore informacija, poglavito one znanstvene i medicinski utemeljene.
2. Potaknuti aktivnu suradnju s mjerama liječenja i izolacije, zdravom prehranom i odmaranjem te uključiti više čitanja, slušanja glazbe, koristeći moderne komunikacijske metode i druge svakodnevnosti aktivnosti.
3. Prihvatiti situaciju izolacije, razumjeti njihove vlastite reakcije i potražiti pozitivno značenje u nesreći.
4. Potražite socijalnu podršku za suočavanje sa stresom: koristite suvremene metode komunikacije kako biste kontaktirali rodbinu, prijatelje, kolege itd., razgovarali o osjećajima, održavali komunikaciju sa zajednicom i dobili podršku i ohrabrenje.
5. Potaknite upotrebu telefonske linije za pružanje psihološke pomoći ili internetske psihološke intervencije.

Načelo: Zdravstveno obrazovanje, potaknite suradnju i prilagodite se promjenama. U slučaju da se osoba ne može nositi sa stresom, potrebno je uključiti psihijatrijsku konzultaciju, 1) izravnim kontaktom putem konzilijarne službe ili 2) potrebno je uputiti na telefonsku konzultaciju, putem telefona ili video poveznice koje su organizirane u okvirima pojedine bolničkoj ustanove, ili unutar zdravstvenog sustava, a o čemu bi bolesnike trebalo obavijestiti i na što bi ih trebalo uputiti.

Opća populacija: opis je u cjelosti dostupan na www.hpd.hr

Linije pomoći za opću populaciju:

Hrvatski Crveni Križ:

https://www.hck.hr/novosti/hck-otvorio-brojeve-za-psihosocijalnu-podrsku-osobama-u-samoizolaciji/10272?fbclid=IwAR0YH1aL_scmJ8X5L2921PJStmMtNSyue274O3JSVn_SihqKBCDsR-6HQjE

U slučaju da se osoba ne može nositi sa stresom, te razvija simptome psihičkog poremećaja, ne može funkcionirati, ili traži psihosocijalnu podršku, potrebno je uključiti psihijatrijsku konzultaciju odnosno uputiti na telefonsku konzultaciju, putem telefona kako je ranije navedeno.